esperi

2.9.2024

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNALLE 21.10.2024

Lausunto hallituksen esitykseen HE 127/2024 vp eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta

Hoivapalveluyhtiö Esperi Care Oy vetoaa sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäseniin, jotta lakimuutosta koskien vanhuspalvelulakia ja hoitajamitoitusta ei hyväksyttäisi hallituksen esittämässä muodossa. Esityksen on määrä laskea nykyistä hoitajamitoitusta 0,6 hoitajaan/asiakas ja sen on toivottu säästävän 45 miljoonaa euroa.

Esperi on vakuuttunut useiden alan yksityisten ja julkisten toimijoiden lailla, ettei kyseisellä muutoksella tulla saavuttamaan toivottuja säästöjä. Sen sijaan se vaarantaa erityisesti haavoittuvimmassa asemassa olevien vanhusten palveluja sekä hoiva-alan toimijoiden mahdollisuuksia houkutella osaavaa työvoimaa.

MIKSI HOITAJAMITOITUSTA EI TULE MUUTTAA:

1. **Lakimuutos ei tuo tavoiteltuja säästöjä, mutta vaikuttaa vanhustenhoivan laatuun**

- Hoivayksiköihin on jo rekrytoitu 0,65 mitoitusta vastaava työvoima, eikä minimimitoituksen lasku vaikuta tarvittavaan henkilöstömäärään.
- Hoivapalveluun ohjautuvat asukkaat ovat entistä huonokuntoisempia, joten pienemmällä resursoinnilla ei voida hoitaa asukkaita yhtä laadukkaasti kuin ennen.
- Palvelurakenteen keventäminen esimerkiksi yhteisöllistä asumista lisäämällä sekä laitoshoitoa purkamalla johtaa siihen, että ympärivuorokautisen palveluasumisen asukkaiden hoitoisuus kasvaa.
- Kun henkilöstöä vähennetään vastaamaan 0,6-mitoitusta, siirtyy merkittävä määrä työntekijöitä lähellä eläköitymisikää työttömiksi. Vähennykset kohdistuisivat pääsääntöisesti hoiva-avustajiin, jotka eivät työllisty helposti muihin sosiaali- ja terveysalan sektoreihin, ja lisäksi moni heistä asuu pienillä paikkakunnilla, joissa uudelleen työllistämismahdollisuudet ovat heikot. Kustannusvaikutus on merkittävä ja ristiriidassa hallituksen työllisyystavoitteiden, ja työurien pidennystavoitteiden kanssa.

  Esimerkiksi: Laskennallisesti mitoituksen alentaminen 0,65:stä 0,6:teen vähentää työvoimantarvetta n. 2250 HTV:tä. Yhden työttömän suorat kustannukset yhteiskunnalle vuodessa on eri TEM-arvioiden mukaan n. 10-15k€ / vuodessa sisältäen (etuusmenot + veronmenetykset). Suora vaikutus kaikkien jäädessä työttömäksi voi siten olla jopa 33M€. Luku ei sisällä epäsuorat kustannukset yhteiskunnalle (esim. lisääntyneet terveydenhoitomenot jne).

- Tavoiteltu säästö ei ole myöskään kestävällä pohjalla, ja uhkaa kuormittaa muuta terveydenhuoltojärjestelmää. Mikäli asumispalveluissa ei kyetä hoitamaan asukkaita hyvin, se lisää tutkitusti terveydenhuollon kuormitusta lisääntyneiden päivystyskäyntien kautta.
- Hyvinvointialueiden odotetaan löytävän mittavia säästöjä toiminnastaan. Hyvinvointialueet pyrkivät säästämään tällä hetkellä nelinkertaisen summan ikääntyneiden hoivasta, kuin mitä lailla tavoitellaan. Lain vähimmäismitoituksesta on tullut hyvinvointialueiden silmissä maksimimitoitus, ja he edellyttävät, että jokainen tuottaja laskee mitoituksensa tasolle 0,6.
- Lisähaasteena on, että hyvinvointialueet eivät tiedä oman tuotantonsa vertailukelpoisia asukas- ja yksikkökohtaisia kustannuksia, jolloin vertailu ostopalvelutuotannon kanssa on mahdotonta. Yksityisestä palvelutuotannosta oletetaan saatavan huomattavasti suurempia säästöjä, kuin mikä käytännössä on mahdollista. Asukkaiden eriarvoisuutta ei tulisi lisätä kohdistamalla säästöt yksityiselle sektorille.

2. **Mitoituksen lasku syventää terveydenhuollon työvoimaan liittyvää kriisiä**

Käyntiosoite	Osoite	Puhelin	Verkkosivut	Y-tunnus
Mannerheimintie 164	PL 11, 00301, Helsinki	010 4088 000	www.esperi.fi	2017532-6

- Iäkkäiden hoidon tarve on kasvanut ja tulee kasvamaan
  - Asiakkaat odottavat nykyään pidempään hoitojonossa ja sijoitetaan huomattavasti huonommassa kunnossa ympärivuorokautiseen palveluun. Osa asukkaista tulee jopa suoraan saattohoitoon.
  - Kaikkein raskashoitoisten palvelumuoto, Laitoshoito, puretaan vuosina 2025-2028 – asukkaat hoidetaan jatkossa ympärivuorokautisessa hoivassa
  - Lakiesityksen perusteluissa todetaan, että henkilöstön riittävyyttä on turvattava palvelurakenteen keventämisellä, lisäämällä yhteisöllistä asumista. Hyvinvointialueet pyrkivät siirtämään kevythoitoisimmat ympärivuorokautisen asumispalvelun asukkaat yhteisölliseen asumiseen – jäljellä jäävien asukkaiden keskimääräinen hoitoisuus kasvaa merkittävästi
  - Lakien ja toimenpiteiden yhteisvaikutus ympärivuorokautisen hoivan asukkaiden todelliseen hoivatarpeen kasvun näkökulmasta ei ole arvioitu riittävästi
- On selvää, että asukkaat tarvitsevat nyt ja tulevaisuudessa enemmän hoivaa. Nykyinen henkilöstömitoitus 0,65 on asukaskohtainen vähimmäismitoitus, ja mitoituksen lasku lisäisi työn kuormitusta. Mitoituksen lasku aiheuttaisi merkittävän haasteen hoiva-alan vetovoimalle ja houkuttelevuudelle.

- Lisäksi, mitoituksen nosto toteutettiin pitkälti hoiva-avustajien kautta, joten se ei vapauttaisi resursseja lähihoitaja- ja sairaanhoitajapuolelle terveyskeskusten ja sairaaloiden tarpeisiin. AVI:n lausunnon mukaan, mikäli mitoitusta lasketaan tasosta 0,65 tasoon 0,6, tulisi laskea ainoastaan hoiva-avustajien määrää. Hoiva-avustajien rooli on kuitenkin keskeinen tavoitteessa vapauttaa sairaanhoitajien aikaa varsinaiseen hoitoon. Henkilöstön vähentäminen tässä vaiheessa tarkoittaa todennäköisesti sitä, että hoiva-avustajia joudutaan irtisanomaan. Laajat irtisanomiset alalla tässä vaiheessa ei houkuttele alalle uusia hoitajia, joita tarvitaan kipeästi vuosina 2025-30

3. **Toimintaympäristön huono ennakoitavuus vaikuttaa investointihalukkuuteen**

- Lyhyen ajan sisällä toistuvat lainmuutokset antavat yksityisille ja erityisesti kansainvälisille yrityksille viestin epävarmasta toimintaympäristöstä ja vähentävät halua tehdä pitkäjänteisiä investointeja Suomeen.
- Useat hoiva-avustajarekrytoinnit tehdään ulkomailta. Ulkomainen työvoima on ehdoton edellytys suomalaisen terveydenhuollon työvoimakriisiin, mutta niiden toteuttaminen on yrityksille pitkän aikavälin investointi, johon ei ryhdytä epävarmassa lainsäädäntöympäristössä.

Yllä olevan pohjalta esitämme, että

Sosiaali- ja terveysvaliokunta esittäisi mietinnössään kantanaan, että ympärivuorokautisen hoivan henkilöstömitoitus jäädytetään nykyiseen 0,65 hoitajaa/asukas ja mitoituksen laskemisen sijaan voimassa olevan lain mukaisesta, myöhemmin voimaan tulossa olevasta 0,7 mitoituksesta luovutaan toistaiseksi.

Lisäksi ehdotamme, että

Sosiaali- ja terveysvaliokunta edellyttää mietinnössään hallitusta (*lausumaehdotus*) seuraamaan lainsäädännön vaikutuksia vanhuspalvelujen laatuun sekä uudistamaan palvelurakennetta, jotta paljon apua tarvitsevat vanhukset pääsisivät nykyistä nopeammin palveluasumisen piiriin terveyskeskusten ja erikoissairaanhoidon kustannuksiltaan kalliista vuodeosastohoidosta.

Muutosesitys valiokunnalle, mikäli hoitajamitoituksen lasku päätetään hyväksyä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025, mutta sen toimeenpano on jo aloitettu usealla sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä vastaavalla hyvinvointialueella. Useilla alueilla on julkaistu

hankintapyyntöjä, joissa edellytetään minimissään 0,6:n mitoitusta tai tulevan mitoituslainsäädännön huomioimista. Pidämme tätä hyvän hallinnon periaatteiden vastaisena.

Toimeenpanon suunnittelua ja valmistelua on tavallista tehdä myös sinä aikana, kun lakiesitys on eduskunnan käsiteltävänä. Suunnittelu ja valmistelu ei kuitenkaan saa olla niin pitkälle menevää, että siinä tosiasiassa jo ryhdytään lain toimeenpanoon. Muutosten toteutuksessa on sekä huolehdittava riittävästä markkinavuoropuhelusta palvelujen järjestäjien ja tuottajien kesken ja annettava mahdollisuus palveluntuottajille toteuttaa mm. yhteistoimintalainsäädännön edellyttämät toimet asianmukaisesti.

Ehdotettu lainsäädäntö koskee erityisen haavoittuvassa asemassa olevia iäkkäitä henkilöitä ja heidän perusoikeuksiaan, mistä syystä toimeenpanosta vastaavien viranomaisten olisi ennen toimeenpanoon ryhtymistä odotettava, että lainsäädäntövaltaa asiassa käyttävä eduskunta on käsitellyt ja hyväksynyt säännökset.

Mikäli valiokunta kuitenkin päätyy hyväksymään hallituksen esittämän hoitajamitoituksen laskun, pyydämme valiokuntaa huomioimaan mietinnössään seuraavat ehdotukset:

- Voimassa olevat Valviran tai AVI:ien rekisteröimät luvat, joissa vähimmäishenkilöstömitoitus on 0,61 - 0,69 muutetaan lailla 0,60:een. Tällä muutosesityksellä (1) vältetään turhaa byrokratiaa jo ruuhkautuneessa Soteri –rekisterissä, ja (2) varmistetaan, että myös siirtymäajan jälkeen tuottajat voivat toimia asukkaiden hoitoisuuden niin salliessa lakisääteisellä vähimmäismitoituksella. Nykyisen säännöksen muotoilu ei takaa, että lupaviranomainen muuttaa lupia lain vähimmäisvaatimuksen mukaiseksi, kun palveluntuottajat hakevat lupamuutosta viimeistään 31.12.2025 mennessä.

- Vähimmäismitoituksen voimaan astumiselle säädetään siirtymäaika 1.4.2025 asti. Tällä muutoksella varmistetaan, että palveluntuottajat ehtivät tehdä vaadittavat muutokset lain edellytysten mukaisiksi, kuten neuvotella sopimukset uusiksi hyvinvointialueiden kanssa ja toteuttaa yhteistoimintalain mukaiset neuvottelut nykyisen henkilöstön kanssa lain edellyttämässä aikataulussa.

Yllä olevia muutoksia koskevat pykälämuutosehdotukset on kuvattu tämän lausunnon lopussa.

- Valiokunta edellyttää hallitusta (*lausumaehdotus*) ohjeistamaan hyvinvointialueita
    - tukemaan yksilön palvelutarvetta ja sen kehitystä hallitusohjelman mukaisesti
    - kohdentamaan rahoitusta koskemaan ympärivuorokautisen hoivapalvelun asiakkaiden todellista hoidon tarvetta vastaavaksi palvelusetelin arvon tai kilpailutuksen perustan sijaan
    - kohdentamaan tavoitellut säästöt tasapuolisesti asukasmäärän mukaan julkisille, yksityisille ja yhdistyksille aitona monituottajamallina

Hallituksen esitys	***Esperin muutosesitys***
20 § *Henkilöstö*	20 § *Henkilöstö*
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .	Tämä laki tulee voimaan *1* päivänä *huhti*kuuta 2025.
Poiketen siitä, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 5 §:n 2 momentissa, 16 §:n 2 momentissa ja palveluntuottaja 46 21 §:ssä voi säädetään, muuttaa Voimassa oleva laki Ehdotus ympärivuorokautisen palveluasumisen henkilöstömitoituksen tämän lain 20 §:n mukaiseksi ilman hakemusta ja päätöstä rekisteröinnin muutoksesta. Palveluntuottajan on päivitettävä muutos valtakunnalliseen sosiaali-	Poiketen siitä, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 5 §:n 2 momentissa, 16 §:n 2 momentissa ja 21 §:ssä säädetään, palveluntuottaja voi muuttaa ympärivuorokautisen palveluasumisen henkilöstömitoituksen tämän lain 20 §:n mukaiseksi ilman hakemusta ja päätöstä rekisteröinnin muutoksesta. Palveluntuottajan on päivitettävä muutos valtakunnalliseen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajien ja

terveydenhuollon palveluntuottajien ja ja palveluyksikköjen rekisteriin sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain 17 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla. Muutos ja rekisteritietojen päivitys on tehtävä viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2025. Jos muutos tehdään tai tiedot päivitetään 31 päivä joulukuuta 2025 jälkeen, muutoksen käsittelyyn sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain 5 §:ää ja 3 lukua.

palveluyksikköjen rekisteriin sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain 17 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla. *Muutos päivitetään lupaviranomaisen toimesta automaattisesti vastaamaan lain 20 §:ssä säädettyä henkilöstömitoitusta*. Muutos ja rekisteritietojen päivitys on tehtävä viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2025. Jos muutos tehdään tai tiedot päivitetään 31 päivä joulukuuta 2025 jälkeen, muutoksen käsittelyyn sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain 5 §:ää ja 3 lukua.

Kunnioittavasti,

Arne Köhler

Liiketoimintajohtaja

050 453 0261

arne.kohler@esperi.fi